

OLDTID OG MIDDELALDER

ERNST ANDERSEN: *Legender i evangelierne. Seks bidrag fra en retshistoriker til den kildekritiske evangelieforskning.* Kbh., C. A. Reitzels forlag, 1989, 72 sider.

Professor i retsvidenskab Ernst Andersen vil være kendt som forfatter til en række juridiske lære- og håndbøger; i 1970'erne var det ham, der varetog undervisningen i retshistorie ved Københavns Universitet, hvilket satte sig spor i essaysamlingerne *Træk af Juraens Udvikling I-II* (1970-73) og *Bankvæsenets Oprindelse* (1976). I sit otium har han studeret kildekritiske problemer i evangelierne og fremlægger sine resultater i bogens seks kapitler.

I det første diskuteres ophavsmanden til det yngste evangelium, og i tilslutning til Bretschneider (1820) og senere forskere, blandt andre antikhistorikeren Eduard Meyer, fastslås det, at forfatteren ikke kan være apostlen Johannes eller for den sags skyld nogen anden, der har været vidne til de omtalte begivenheder.

Afsnit 2-4 er helligede det ældste evangelium (Markus'), hvor existensen af inkonsekvenser påvises. Modsætningerne lader sig overbevisende forklare, når man antager, at Markus har benyttet forskellige forlæg, der har indbyrdes afvigende beretninger om samme forhold. På denne måde påpeges det, at Markus' to fortællinger om bespisningsundere (5000 mand kap. 6, 35-44 og 4000 personer kap. 8, 1-9) er to forskellige beretninger om den samme begivenhed.

Den mest elegante afdækning af kildeforholdet er efter anmelderens mening gennemgangen af processen mod Jesus, hvor juridisk erfaring, kildekritisk skarpsindighed og teologisk viden kombineres på smukkeste måde. Inkonsekvenserne i procesforløbet skyldes, at Markus igen sammenarbejder to forskellige beretninger, og det gør naturligvis ikke de juridiske detaljer mere pålidelige, at Markus skrev sin text ca. 20 år efter begivenhederne, et tidsrum, der – som forf. gør opmærksom på – svarer til dansk rets hævdsfrist eller lange forældelsesfrist.

I kapitel 5 drøftes beretningerne om Jesu fødsel (Matt. kap. 1-2, 12 og Luk. 2, 1-20 cf. Luk. 3, 23-38). Forf. fastslår, at de kronologiske holdepunkter i teksterne ikke giver en entydig datering, tværtimod, og konkluderer, at »kapitlerne 1-2 hos Lukas og Mattæus er helt igennem digt« (p. 48). Man må dog huske, at beregningen af Jesu fødsel til 754 *ab Urbe condita* – foretaget i 6. århundrede af Dionysios Exiguus – er fejlagtig, idet Jesu fødselsår er sat mindst 4 år for sent; Herodes den Store døde i 4 f.Kr.f. og begge teksterne henfører Jesu fødsel til denne konges regeringstid (Matt. 2,1 cf. Luk. 1,5 og 1,26). Det er også hos Mattæus, at vi finder fortællingen om de tre vismænd, der ledes frem til barnet af en strålende stjerne (2,1-12); kan den identificeres og dateres, får man her et uafhængigt kronologisk holdepunkt. Anmelderen har derfor henvendt sig til Københavns Universitets Astronomiske Observatorium; men forespørgselen er forblevet ubesvaret.

Hos begge evangelisterne finder fødselen sted i Bethlehem; men medens Maria og Josef hos Mattæus synes at bo der og først flytter til Nazareth efter hjemkomsten fra Ægypten, bor de ifølge Lukas i Nazareth og vender tilbage dertil. Når Jesus efter Lukas blev født i Bethlehem, skyldes det den af Quirinius organiserede folketælling i år 7 e.Kr.f.; som efterkommer af kong David skulle Josef registreres i Bethlehem.

Jesu stamtavler (Matt. 1, 1-17 og Luk. 3, 23-38) afviger fra hinanden ved at lade Josef nedstamme fra to forskellige sønner af David: Nathan hos Lukas, men hos Mattæus kong Salomon. Man fristes til at antage, at Lukas har følt det vanskeligt at forklare Jesu fødsel i Bethlehem, når nu Maria og Josef boede i Nazareth; Quirinii folketælling kan begrunde rejsen. Som beretning om en historisk tildragelse må Mattæus foretrækkes for Lukas, der kombinerer kronologisk uforenelige fakta: Herodes' regering og Quirinii folketælling.

I 6. og sidste kapitel drøftes beretningerne om Jesu opstandelse, og en række modstridende detaljer fra de enkelte beretninger påpeges. Forf. kommer ud over vanskelighederne ved at antage, at Jesu omtalte tilsynekomster i virkeligheden var visionære oplevelser, som Maria Magdalene, Peter og de øvrige apostle havde.

Det er en spændende lille bog, som professor Ernst Andersen har skrevet, og som god videnskabsmand gør han gang på gang opmærksom på hvor grænserne mellem den videnskabelige og den religiøse erkendelse går. Her slår protestanten Ernst Andersen følge med katolikken Niels Stensen – fordi de begge først og fremmest er videnskabsmænd.

Thomas Riis

FINN RASMUSSEN: Guldhornenes tyding – Forhistoriske billedsymboler, runerne og den gamle nordiske religion. Dansk Historisk Håndbogsforlag, 1990. 271 s., hft.

Denne bogs forfatter er cand.mag. i fysik, matematik, kemi og astronomi og gymnasielektor. Han ønsker med sin bog at fremlægge en sammenhængende tolkning af guldhornenes billedsprog, en ny læsning af indskriften på det korte horn samt en forklaring på runernes betydning og oprindelse. Endvidere vil han behandle danernes oprindelse, tilsyneladende inspireret af Søren Nancke-Kroghs arbejder. Bogen bringer mange nye oplysninger, ikke mindst etymologier, som ingen sprogforsker ville have troet mulige, – for eksempel tolkes ordet *karneval* som 'vogn til havet', om af engelsk *car* eller af latin *carrus* lader sig ikke se, + latin *navalis*, – men desværre er den udokumenteret, ikke så meget som en bibliografi er den forsynet med. Den undren og følelse af savn, som dette i første omfang vækker, fortager sig dog snart. Næppe nogen af de fremførte påstande vil kunne dokumenteres; det ligner en tanke, når forfatteren i indledningen udtrykker det håb, at læserne vil blive inspireret af hans ideer og selv *digte* videre. Salig Rudbecks *Atlantica*, som Holberg morede sig over, er slået med mange længder. Finn Rasmussens bog ligger videnskabeligt på niveau med astrologi, healing og Jehovas Vidner, og ingen seriøst interesseret bør spille fem minutter på den.

Niels Lund